

סיכום

ביאור מרן הראי"ה קוק זצ"ל

לאגדות רבה בר בר חנה

(ב"ב עג. - עד.; מאמרי הראי"ה עמ' 448-421)

והם 15 לימודים להעלות חכמה ממעמקים,

כנגד 15 שירי המעלות שאמר דוד להעלות מים עמוקים שבתהום (סוכה נג).

לע"נ תמר בת רחל ע"ה

במסגרת לימוד מסכת בבא בתרא זיכנו הקב"ה לגעת מעט באגדות רבה בר בר חנה, שכידוע רב בהן הנסתר על הנגלה. לרשימת ספרי רבותינו העוסקים באגדות אלו, עי' לקט פירושי אגדה לרבי משה צוריאלי שליט"א. ובמהדורות התלמוד המבואר (כגון שוטנשטיין) ליקטו (בהערות שוליים) מדברי רבותינו בביאוריהם על האגדות, בכל אגדה מחכם אחר, בשפה ברורה ונעימה (ע"ש).

בניסיון להתמקד בביאור רציף לאגדות אלו, הגעתי אל דברי מרן הראי"ה זצ"ל (בהמלצת הרב יצחק צוקרון שליט"א, יישר כוח לו, וכן לר' אילון מוסינזון ה"ו על הערותיו), מה גם שמסיבות מסוימות דבריו נעלמו מעורכי רוב המהדורות המבוארות של התלמוד. הדברים שלהלן הם סיכום מדבריו. מטרת הסיכום, לחזרה זריזה למי שפבר ראה את הדברים במקורם, ולמי שלא ראם - לטעום מן הרעיונות (ולגרות) את הפעיין לראות את הדברים במקורם, הן מפני שאין תחליף ללשון המקורית של הרב ולהסברתו, והן מפני שכדרכו של סיכום, אי אפשר להיכנס בו לכל הפרטים). מפאת קוצר המשיג והזמן אי אפשר לומר שהבנתי את הדברים לאשורם ולעמקם (ויש שאף לא לפשטם), ועל כן אפשר לומר כי הסיכום הוא בבחינת 'מעשה קוף בעלמא'.

בצמוד לקריאת סיכום זה כדאי לראות את לשון הגמ', כדי לחוש בחפיפה שבין המושל והנמשל. השתדלתי להתנסח באופן מובן, ומאידך, לשמור על ביטויי הלשון של הרב זצ"ל. לשם התמצאות, בתחילת כל פסקא ציינתי ביטוי מלשון הגמ', ובסוגריים הוספתי כותרת לפסקא זו לאור דברי הרב זצ"ל. אח"כ ראיתי שקדמוני ב**טוב ראוי** ונתנו כותרות (ע"ש). ואחרי זמן ראיתי בסוף הפרך שפבר יש סיכום מאת הרב שלמה אבינר, ע"ש.

מדברי הרב משה צוריאלי שליט"א, שסיכום זה נשלח אליו: "סיכומיך הם מועילים לפתוח שער לכל לומד, שאחרי הגישוש הראשון, הוא יכול לדלות פנינים נוספים מפל ניב לשון והיגד של הרב. שהטכסט זרוע בפנינים רבים, אמנם נעלמים מחמת חוסר בקיאותינו בספרות הסוד".

מתלון | hluach@gmail.com

א. גלא דמטבע לספינתא

[הגלות וההשגחה בה - גילוי נצחיותו ית']

רבה: סיפרו לי הולכי ים החכמה האלהית (נשמות או מלאכים): כוח טומאת יש"ו רוצה להטביע ספינת ישראל (בביטול המצוות המעשיות שהן כלי מלאכת המים, ועיסוק בשכל ועיון בלבד), באמרו שרק בראשו (-בתחילה) היתה זו הנהגה קלובן חסד, אך באמת ניצוץ אש שורף הוא (שהרי לא החזיק מעמד, וגלו, ונמצא שמלכתחילה רק גרם לשנאת העמים). ובאמת ע"י הפיזור בגלות, עם השגחת הקב"ה, מתגלה עיקר הקדושה האלהית, והשמות מבטאים את ההשגחה בגלות ותכלית הגלות, ייחוד שני העולמות, ועי"ז גילוי ממשלתו על כל צבאות מעלה ומטה, בנצחיות. ובמקרה זה נח ובלתי-משפיע הכוח הטמא.

ב. בין גלא לגלא

[נפש שבויה מזון לטומאה, אך בידה לברוח]

וסיפרו לי: בין כוחות הטומאה מפריד ("יתפרדו כל פועלי און" שמה שטששו העולם) שיעור (כנגד הקדושה) קמחנה ישראל (במאות = בריאה), וכן קומתם. פעם הלכתי בדרך (אין צורך בים החכמה, שענייני סטרא-אחרא הם בשפלות), והשגתי מעלת נפש מקטני ישראל (ככוכבים) שגשבו בידיהם, וממנו להם מקום (אינו מוכן, עד שה'צשבה' יוסיף טומאה וכ"ש כשיחלט ברשע) שפע וקיום (כחדל, מזון הדבורים שנמשלו להן הכוחות הרעים) לכל מחנותיהם, כנגד כל 4 בחינותיהם (שהן כנגד אבי"ע. ומניינם בעשרות=יצירה ולא במאות=בריאה, כי הנפילה בידם אינה לנשמה, שבבריאה. וכמזון, שהוא מדרגה מתחת לניזון, כשהוא בדרך בליעה ולא ביניקת-שפע); לזאת רוצים לצוד נפשות ישראל. ואף הבא שם ללמוד עניין כוחות הטומאה להישמר מהם, צריך לעבור במרוצה שלא ידבק בו ח"ו או יזיקוהו

בהבלם (=דיבור שלא נשלם, שהמזיקים לא נשלמו מקדושת השבת, אבות ה, ו). אף הנשמות שנפלו בידם, כל עוד הן בגוף יכולות לשוב בתשובה אמתית בשעה קלה ולצאת מהם, וא"כ הגוף הוא כִּיבֵּשָׁה שהגל מנוע מלשלוט בה ולהאביד הבחירה, וזאת גבורת השי"ת, שעפ"הגוף מוֹנֵעַ את ה'גל' וכנרמז בכתוב לגבי הים הגשמי, ומכאן כמה יש להתחזק ביראת השי"ת.

ג. הורמין

[תְּאֵב־מִמּוֹן עַד מוֹת נִמְנַע מִצְדָּקָה]

ראיתי מְרֻשָּׁה אֶחָד שֶׁל לִילִית (השָׂדֶה, הַמְצוּיָה בַּשְּׂמֹנוֹן, ויִישׁוּב הַמְבִיא לְחֹרֶבֶן כְּחֹרֶבֶן דְּמִי) עַל רֹאשֵׁי הַחוֹמוֹת שֶׁהֵרִימוּ בְּנֵי מַחֲזוּא בְּאוֹיְלוֹתָם (ר"ה יז). בַּבְּטָחוֹנָם בַּמְמוֹנָם וּבַבְּנִינְיָהֶם תוֹךְ קִמְצוֹנוֹת מִצְדָּקָה; וְעַתָּה גַם פְּרָשִׁים לֹא יוֹכְלוּ לְמַלֵּט נַפְשָׁם. פֶּעַם הָיוּ מוֹכְנִים לְרִכִּיבַת הַמְרֻשָּׁה 2 - דֵּהִינוּ גוֹף וְנִשְׁמָה כְּאֵלֶּה - עִקּוּרִים, חֲשׂוּכֵי בָנִים (גוף) וּמְצוֹת (נִשְׁמָה) תוֹךְ שְׂקִיעֶתָם בְּטוֹמְאֵת רִיבּוּי הַמְמוֹן, הַעוֹמְדִים לְעִבּוֹר מְעוֹלָם לְעוֹלָם וּמְרִיגִישִׁים בּוֹה, וְעוֹדִם אוֹחֲזִים שְׂפַע גִּשְׁמֵי יוֹתֵר מִכְּדֵי קִיבּוֹלָם וְכַפּוֹל מִהִנְצֵרֶךְ לָהֶם וְעוֹסְקִים בּוֹ. וְנִמְנָעִים מִצְדָּקָה, וְאֵין טִיפָה הַנוֹטֶפֶת לְעֵנֵי אֶרֶץ, בְּתוֹאֲנוֹת שֶׁנִּצְרְכוֹת הוֹצֵאוֹת לְהִבְרֵאת הַגּוֹף וְכֵן הַנֶּפֶשׁ. וְאֵף שְׁאוֹתוֹ הַיּוֹם יוֹם הַמֵּיתָה, שֶׁהַנֶּפֶשׁ תַּעֲלֶה וְהַגּוֹף יִרְדּוּ, לֹא יֵתֵן פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹ בַּצְדָּקָה; וְנִגְזַר עָלָיו לְמִיתָה, שֶׁלֹּא עֵסַק בַּצְדָּקָה הַמְצִילָה.

ד. אורזילא

[הַלּוֹמֵד לְהִרְשִׁים - יְכַזִּיב]

הַלּוֹמֵד רַק לְהַתְנַאוֹת לְפָנֵי הַבְּרִיּוֹת (רֵאָם, קֶרְנֵי יְפוֹת וְכוּחוֹ קֶטֶן), יִזְנַח שְׂקִידָתוֹ, כִּהָר תִּבּוֹר שְׁבֹא רַק לְפִי שְׂעָה לְלַמּוֹד (מְגִילָה כ"ט), שְׁאֵינוֹ דִּבֵּק בְּתוֹרַה מִצַּד קְדוּשָׁתָהּ. שְׂקוּפֶץ וְבוֹלַע (לֹא יִישׁוּב־הַדַּעַת וְהַדְּרָגָה) מִכֵּל 4 חֲלָקֵי הַתּוֹרָה (פְּרָד"ס), אֵךְ קוֹלוֹ אֵינוֹ אֵלָּא ב-3 חֲלָקִים (לֹא פֶשֶׁט, שְׁאֵין לְהַתְפַּאֵר בּוֹ), וְעִיקַר עֵינָיו רֹאשׁוֹ וְשִׁכְלוֹ רַק בְּמַחְצִית מִזֶּה (כִּפִּי הַנִּצְרֵךְ לוֹ לְהַתְנַשֵּׂא). כְּשֶׁתִּיגַלֶּה חֲרַפְתּוֹ (בְּבוֹאוֹ לְיַד נְסִיּוֹן כְּלִשְׁהוֹ), מַחְלֵל שָׁם שְׁמֵיִם וְגוֹרֵם לְהַחֲטִיא אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְסוֹכֵר אֶת הָעֲרֻבוֹת שֶׁקִּיבְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲבַר הַיַּרְדֵּן (סוּטָה ל"ז): לְתַקֵּן אִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ (וְאֵף נִמְצָא הוּא מְכַשִּׁיל אַחֲרֵיהֶם).

ה. אקרוקתא

[אַכְזוּרִיּוֹת־דְּקוּשָׁה]

רַבְבִּי ח. הַמּוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל קִידוּשׁ הַשֵּׁם (כְּצַפְרֵדְעִים, פְּסָחִים נֶגְזְ), אַכְזוּרִיּוֹתוֹ זֶה מְשַׁלְּמוֹת הַתּוֹרָה (שְׁכַל הַמִּידוֹת כְּלוּלוֹת בָּהֶן) שְׂעִיקַר מִידָתָהּ חֲסֵד, כְּגֶרֶן (דֵּינִים) שְׁשָׁם הַשְּׁחִיטָה (הוֹצֵאת הַדֵּינִים וְעִי"ז מוֹתֵר), בְּכֹל מִינֵי גְבוּרוֹת (60 פּוֹלְסֵי דְנוּרָא = הַגְּבוּרוֹת ב-6 צְרוּת 10 x 60; דֵּינִים בְּנַפֶּשׁ, מְהַתְּלֵחֶטוֹת מִידוֹת הַרוּחַ, וּמַתְּאָכֹז לְמַסּוֹר נַפְשׁוֹ עִקְדָּה"ה). גְּדוּלָה מִזֶּה בִּיּוֹתֵר - כְּשֶׁנִּצְרֵךְ לְאַכְזוּרִיּוֹת עַל אַחֲרֵים (גּוֹיִים) לְקִידוּשׁ הַשֵּׁם וּלְנִקְמָתוֹ (כְּתַנִּין). וְלַעֲתִים צְרִיךְ יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִזֶּה, כְּעוֹרֵב הַאֲכֹזֵר עַל בְּנָיו (עִירוּבֵין כ"ב). - וְעַם כֹּל זֶה עוֹלָה וְיוֹשֵׁב בְּעֵץ הַחַיִּים לְהַפְרִיחַ פְּרֵי חֲסֵד וְטוֹבָה, שְׁזוֹ הִיְתָה כֹּל מַגְמָתוֹ. רַב פֶּפֶא בַר שְׁמוּאֵל: לְיֹלָא הַגְּעֵתִי לְכֹלֵל מִידָה זֶה לְקִיּוּמָה, לֹא הָאֲמַנְתִּי שְׁכַל זֶה יַעֲשֶׂה מִתּוֹךְ חֲסֵד וְקְדוּשָׁה. כְּמָה גְּדוֹל כּוֹחַ הַחֲסֵד עַד שְׁכַל הַדֵּינִים הַלְלוּ נְכַלְלִים בּוֹ!

ו. אבלה־טינא

[ת"ח שְׂקֵלְקֵל יֵשׁ לוֹ תִּקְנָה]

ת"ח שְׂנַכְנַס שְׂרָץ (מַחֲשֵׁבָה רַעָה) בְּחוֹטְמוֹ (מְקוֹם חַיּוֹתוֹ) וְעִי"ז הַתְּקַלְקְלוֹ מַעֲשֵׂיו וְנִדְחָה מִקְדוּשַׁת הַתּוֹרָה, וְאֵף 60 הַמְּסַכְתוֹת שֶׁלָּמַד (הַמְּשַׁנָּה כְּצוֹרְתָה נִקְרָאת 'עִיר אֱלֹהִים') וּפְתַח (בַּפְּלוּל וְחִידוּשִׁים רַבִּים נַעֲשֶׂתָה כֹּל עִיר מַחֲזוֹ); וּמ"מ מִמָּה שֶׁלָּמַד וְחִידֵשׁ יֵשׁ עֵינֵי תוֹרָה הַקִּיּוּמִים לְשַׁעֲתָם (בְּחִינַת הַהֲלָכוֹת הַמְּשַׁתְּנוֹת), וְיֵשׁ שְׂאֵף רֹאוּיִים לְדוֹרוֹת (בְּחִינַת הַהֲלָכוֹת הַקְּבוּעוֹת) שְׁאֵינָם נֹאבְדִים אֵלָּא שְׁכוּחַ הַחַיִּים נִיטֵל מֵהֶם (וּמוֹעִיל לְאַחֲרֵים, כִּפִּי שֶׁר"מ לְמַד מֵאַחַר', חֲגִיגָה טו:); וּבְחֲלָקֵי הָעִיּוֹן (3 - חב"ד) יֵשׁ תוֹעֵלַת (3 מֵאוֹת חֲבִיּוֹת שֶׁמֶן הַחֲכָמָה; וְהֵם מְעַל הַחֲלָק הַמַּעֲשֵׂי שֶׁנִּמְסַר בְּעִשְׂרוֹת). וְאֵף לְעִצְמוֹ הוֹעִילָה קְדוּשַׁת הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יוֹדֵה לְגַמְרֵי, וְאַחֲרֵי שֶׁנִּצְרֵךְ (12 חוֹדֶשׁ), פְּנִימִיּוֹתוֹ פּוֹעֵלֶת שִׁיחֹזֵר בְּגִלְגוּל וְאוֹ כּוֹחַ תּוֹרָתוֹ פּוֹעֵל עָלָיו לְתַקֵּן מִה שֶׁהִחְרִיב וּלְבַנּוֹת מִן הַחֲבֻכוֹת.

ז. חלתא אגביה

[יֵשׁ הַנְּהַגְת־קְדוּשׁ בְּלַעֲדִית]

יֵשׁ קְדוּשׁ הַעֶסוֹק הַרְבֵּה בְּעִיּוֹן, כְּרַשְׁבִּי וְחַבְרִיו, שְׂפִטוֹר מִהַמְּצוּוֹת (עֵי' שַׁבַּת י"א), אֵךְ אֵין לְהַדְמוֹת אֶל דְּרָכָיו וְהַנְּהַגְתּוֹ. פֶּעַם הִלְכְנוּ לְעִיּוֹן בְּעִינֵי הַחֲכָמָה, וְרֵאִינוּ אָדָם קְדוּשׁ כְּרַשְׁבִּי וְחַבְרִיו, שְׁבַבְחִינָתָהּ אַחֲרַי נִהַג מַעֲט עֵינֵי חוֹמְרִיּוֹת (אֵךְ מַחֲשַׁבְתּוֹ וּמַעֲיִינוֹ בְּעִינֵינִים גְּבוּהִים בְּעִבּוֹדַת הַקּוֹדֶשׁ); וְעֵשִׂינוּ אֵף אֲנוּ כְּמַעֲשֵׂיו וְסַבְרָנוּ שְׁעֵלְנוּ בְּמַעֲלָה כְּמוֹהוּ, וְעֵסַקְנוּ

(כפי שנראה לנו ממנו) בענייני החומר ולא כ"כ במצוות המעשיות, אך כשחם הוא מאש הקדושה העליונה שבלבו, נהפך לאיש אחר וראינו שאין אנו בדרגה המתאימה אותו ואת הנהגותיו. ולולא היינו עדיין קשורים בענייני המצוות המעשיות והעבודה, היינו טובעים בשטף המים.

ח. בין שיצא לשיצא

[שכל עיוני ומעשי ודרגות ההשגה]

הלכנו בים החכמה ובחנו נשמה אחת. בין התפשטות 2 בחינות השכל שבה (משוטיה בים החכמה) - עיוני ומעשי (מקורו בעיוני) - 3 בחינות (נפש רוח ונשמה) בתושב"כ (תפארת, בחינת יום) ובתושבע"פ (מלכות, בחינת לילה). וא"ת שהשגתנו הייתה כללית ומועטת, ולא בדרך פקט - בחימום קומקום מים (חסד) באש (גבורה, ובסוד הדעת המחבר הכולל ו' קצוות) השגנו ידיעה בדרך פרט (ו' קצוות, 3+3 יום ולילה, בכל מדה מן ה-10 = 60), ובאיכות עמוקה ומעולה מכל השגה שכלית מהירה; אלא שהשגת הנשמה היא גבוהה יותר משלנו (בזקיפה - א: מלמעלה למטה, ואנו מלמטה למעלה; ב: להפך, השגה עצמית וטבעית מתחדשת מלמטה למעלה, לעומת מבט חיצוני עליה). רב אשי: נשמה זו, שיכלו הם לעמוד על השגתה - בחינת קטנות, שאצלה העיוני והמעשי חלוקים זה מזה (אך בדרגות גבוהות יותר ההשגה מנועה לשוכני חומר לגמרי).

ט. ההיא ציפרא

[מעלת פלפול ההלכות המעשי ועומקו]

הלכנו בעיון דרכי ים החכמה וראינו נפש חכמה ('ציפור') המגיעה גבוה בהשגתה, עד רזי עולם, ורק בבחינותיה התחתונות עומדת בהשגת ההלכות והדינים ('למעשה, התלויים בספירת המלכות, 'שדה תפוחים'). וסברנו שענייני ההלכות אינם כ"כ גדולים ורחבים, ורצינו 'לרדת להתקרר' בפלפול של הלכה. אמרה בתקול (מבחינת מלכות): לא בנקל תוכלו לרדת לעומקו, אלא בעמל גדול, שהרי 'נפלו' ל'נגר' ('עי' ע"ז נ: עיונים גדולים בפלפול בעומק כל חדרי החכמה (7 ספירות תחתונות, סוד תושב"כ ושבע"פ, התורה המעשית) ולא הגיע לתכלית, להכרעה (כי יש עניינים עמוקים הנוגעים בסוד 'אלו ואלו דברי אהים חיים', ספירת הבינה, סוד היובל והוא מעל השמיטה, ושם עיקר השמחה דקוב"ה חדי בפלפול דאורייתא); ולא שהעקרונות רבים וסבוכים, אלא מפני שהעולם משתנה ומזמן ספקות רבים. רב אשי: 'ציפור' זה, העוסק בשני חלקי התורה, הוא 'זיו שדי' (הדר ב'שדה תפוחים', ועולה למעלה בייחוד שניהם - תורה ומעשים; אף שעיונו בדברים חמריים, דבק בהשגתו בעניינים אלה).

י. אוזי דשמטי גדפייהו

[חכמות חיצוניות שנפלו אל האומות]

הלכנו במדבר שממה לעיין בחכמות חיצוניות, וראינו חכמות (אוזים, עי' ברכות נז.) שנתרו ביד אומות העולם, שמרוב שמן החכמה נשרו מהן אהבה ויראה ויתר המידות הקדושות (כנפיים) שעל ידיהן מתעלות החכמות לקדושה, ונחלי החכמה נמשכים תחתיהן לשפלות, לתאוות. שאלתין: האם יש להשיג מכן גם מעלות קדושות לקידוש השם ית'? אחת הניעה ירך, שכוח הפעולות המעשיות עשוי לשמש את ישראל כשישבו בתשובה; ואחת הניעה כנף, שאפשר להוציא מהן דברים המסייעים להגיע למעלות קדושה גבוהות. ר' אלעזר: לו אחזו ישראל ביושר התורה היו זוכים גם לחכמות הללו לקדש בהן שם שמיים (ולחוסף גרים לעבודתו), כחשבון תקופות ומזלות וכיו"ב, ובוה תקרב הגאולה.

יא. טיעא דשקיל עפרא

[חכם המבחין מעלת כל אחד ודרפו]

הלכנו לחקור בחכמות שבענייני הגוף והמעשים, האם אפשר לעלות בהן אל חכמה מעולה בענייני הנשמה, ועמנו חכם 'עסקן בדברים' ('עי' חולין נז), והיינו שמעיין בחכמתו בסיוע כל מה שרואה תחת השמש ובוהן הרבה ד"ת מנפשו ומכל מה שמוצא מסיק כיצד עולים למעלות עליונות, להכין זאת לכל אדם לפי עניינו; המוכשר, בהתבוננות בענייני עפר, להשיג בדרכי הנשמה (בבירור כעין מעלת הריח), וכך ע"פ הכרתו את הגוף של כל אדם כשלעצמו, מכיר את הנפש ומעלתה וגם עניינים גבוהים מאוד, ומייעץ על הדרך המתאימה לו לבוא לשלמותו. שאלנוהו: מה ריחוק הנשמה ממים העליונים (סוד הבינה)? ואמר: 8 מעלות (מרחק טבעו של גוף האדם, מלכות דעשייה, מקדושת שורש התורה); והורה לנו דרך. שנינו (למדנו דרכיו והלכנו בהן), ושבו אליו, ואמר שהמרחק כעת 3 מעלות (מבחינת הרוח, בתפארת, לסוד הבינה). בחנוהו באדם שחיצוניותו טוב ותוכו רע, ולא טעה בו, והכיר הכל ע"פ הגוף.

יב. מתי מדבר [מעלת דור המדבר]

מעלת דור המדבר גבוהה מאוד, ומבואר באריו"ל שזו סיבת אי-כניסתם לארץ-ישראל, שהנהגתה גלויה ואילו הם בהנהגה נסית שהיא דרך הסוד (כשוכבים מבסמי יין, ודרך חירות). אי אפשר כלל לדעת גודל מעלתם; שאף החכם מורה-הדרך, שבו 3 דברים (כנגד נצח, הוד, יסוד - ברכיים) של שלמות הקדושה - חכמה ('טייעא'), יראָה (עי' קידושין פב. ורש"י: הגמלין) ומעשים (רמח = 248 מצוות עשה) - ובכ"ז לא יכול היה להשיג אפי' כוח ברכו (הבחינה התחתונה, נה"י; זקופה, בסוד עלמא דדכורא, שעיקר עניינם בתורה) של אחד מהם. רציני לדעת מדרכי הירָאָה (תכלת) שלהם; ונוכחתי שאי אפשר לנו בשום אופן ללכת ע"פ דרכיהם הגבוהות הרבה; וכן הורני החכם-המוֹרָה. כשסיפרתי לחכמים, אמרו שכל גדולי דורנו הם כיִראִים־מְעוֹנֵשׁ (כחמור לעול המשא) לעומת יראת-הרוממות (עטרת-תפארת ולא עול) שלהם, וכן לעניין החכמה ('בר בר חנא', שהאב זוכה לבנו, עדיויות ב, ט), לעומתם איננו חשובים כלל; והרָאָה, שרצה לדעת מדרכיהם האם הן בדרך גבורות (כב"ש) או חסדים (כב"ה), ולואת היה לו להסתפל בחכמתם (ל"ב חוטים) ובמעשיהם (חוליות); ומכך שלא השיג דבר לעניין הנהגה, סימן שבכל דבר הם גבוהים לאין ערוך מאיתנו.

יג. הר סיני

[בינתיים האומות רוצות להשחית אך מוכנות לְחֶסֶד]

ע"י מתן התורה עתידים ישראל לשלוט על האומות וללמדן דרך ה'. אך בינתיים, האומות מְצֹרֹת לישראל (עי' שבת פט:), וכעקרים רוצות להשחית את העולם ע"י השחתת ישראל, אך זה נמנע ונכנע (ונראים שמוכנים גם לפעול חסד כייעודם לעת"ל, וזה 'חמורים לבנים') ע"י שישראל מתחזקים בקדושה. ושמעתי בת"קול: 'אוי לי שנשבעתי וכו'. ושני אופנים יש להבין; שהרי (א) לפי קלקול מעשי העולם היה ראוי לכליון (ובסילוק כוח ה'חמורים' הלכנים' מהעקרים, שיוכלו לחבל ח"ו), אך נשבע הקב"ה להאריך אפו, והדבר קשה, שהוא כנגד הדין. (ב) ועוד, ראוי לבטל כוח ה'עקרי' של האומות, שתהיינה 'חמורים לבנים' נושאי עול החסד, אך יש שבועה שיהיו ישראל בגלות לְהֶתֵם חטאת. וגדולי הדור התרעמו, שהיה לי להפך (שיזכו ישראל להיגאל ע"י חכמת סתרי תורה), ולמדו זכות שכובד הגלות מפריע להשגת האורות. ואני חשתי להפך (משני האופנים, אף לשני -) שמא לא הגיע הזמן ואין לדחוק הקץ. ואמרו לי, שבמלים 'אוי לי' מוכח שהצער למעלה הוא מצד המְנִיעָה להיטיב, ולא מצד תביעת מידת הדין שא"כ היה לומר 'קשה לי'.

יד. בלועי דקרח

[הגברת החסדים מדי מעל תיקון העולם]

סוד מחלוקת קרח וקלקולו, שכפירתם פשטה בתורה שבכתב ושבע"פ, "אש דת" מְחִיָה והם הפכו שבשני אלה הושפעה עליהם מדת הדין; ונידונים בעש"ן - עקרב, שרף, נחש (עקרב ודאי ממית - כפירה בתושב"כ; נחש - ולזול בתושבע"פ; שרף למפריד בין שתיהן). לקח צמר (חסדים דעתיק, למעלה מהנהגת העוה"ז, וריבוי אור גורם חורבן) ושרה במים (חסדים התחתונים הנמשכים בעולם), לומר שקלקולם היה שרצו להגביר מדי כוח החסדים בסוד הצמר העליון שאין העולם סובלו; נחרך כשהיה ברמת, כלומר שאפי' יקיימו כל רמ"ח עשין נהפך להם לרועץ. ושמעתי וְדוֹיִם הַמוֹרָה על קלקולם: 'משה (תושב"כ) ותורתו (תושבע"פ, פלפולא) אמת (קן אמצעי, מתקיים), והן בְּדָאִין (אין שומעים לבדאי אפי' אומר אמת, סנה' פט; כלומר אין ללכת בדרפס אפילו לקיים המצוות)'. כל 30 יום (לבנה, בחינת מלכות, העולם, הנוקמת מהם על שעשויה היתה להבטל בקלקולם) מתעוררת עליהם דינים (בשר', אודם).

טו. היכא דנשקי

[העומל לפלל לא יפסיד חלקו]

לימדני החכם כי ההנהגה הפרטית (=ארץ; שהאדם עומל לעצמו), נושקת עם ההנהגה הכללית (=רקיע; שעוסק בעבודתו ובשלמותו לתקנת הכלל) - אינו צריך לפנות דווקא לטובת הפרטית, כי ימצא שלמות בכל העניינים גם ע"י עבודתו לצורך הכלל. וכן עשיתי. הכנתי כלי-מזונותיי אל מול מטרת העניינים הכוללים (וה'חלון' רומז לקב"ה ה'משגיח מן החלונות' לברך עמו ונחלתו). לעתים צריך לפנות מעט לדברים פרטיים, כגון בתפילה, ומפני כן אין הוא רואה מהר פרי שלמותו, אף שהוא במעלה עליונה, שאינה נִכְרַת לפי שעה; וכן היה עמי, ושאלתי: הייתכן שתימשך מן השלמות הכללית, מן החלק שעבדתי למענה, ותיסב רק לאחרים, ולא לי? השיבני: לא, אלא שיש לחכות שיסובו הדברים במהלכם לתקנת הכל, ולבסוף ישובו אל הפרט (מקורו) לפי חלקו.